

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารรวมทั้งผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม
สหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยนำเสนอรายละเอียดดังนี้ ความหมายของคำว่า
สหกรณ์ ประวัติความเป็นมา หลักการและประเภทของสหกรณ์ กฎหมายระเบียบว่าด้วย
การจัดตั้งสหกรณ์ การให้การศึกษาทางบ้านสหกรณ์ การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน
ประถมศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคำว่าสหกรณ์

จากการรวบรวมของ ชวี เกษวัต ในหนังสือเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยสหกรณ์
พอจะสรุปได้ดังนี้ สหกรณ์มาจากภาษาสันสกฤต คือ สห แปลว่า รวมกัน
และ กรณ แปลว่า การกระทำ รวมแปลได้ความว่า การกระทำร่วมกัน พจนานุกรม
ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของการสหกรณ์ว่างานร่วมมือกันเป็นวิธีจัดอย่างหนึ่งที่ยุคคล
พอใจร่วมมือกัน เพื่อบำรุงความเจริญในทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งกำไรเสมอกัน พระราช-
บัญญัติสหกรณ์ให้ความหมายของ สหกรณ์ว่า คณะบุคคลซึ่งใคร่ร่วมกันดำเนินการ เพื่อช่วย
เหลือซึ่งกันและกัน และ ไซคตะ เป็นตามพระราชบัญญัติ English Oxford Dictionary
ให้ความหมายว่า สหกรณ์เป็นการรวมคนหรือกลุ่มคนเพื่อวัตถุประสงค์การปฏิบัติเศรษฐกิจ
หรือแจกแจง เพื่อให้เกิกระหัดอันเกิดประโยชน์แก่มนุษยชาติหรือมนุษยวิโลก ซึ่งจะกลายเป็น
ผลประโยชน์ของคนทุกคนแต่ละคน Report of the Inquiry on co-operation Enterprise
in Europe ที่พิมพ์ในกรุงวอชิงตัน ให้ความหมายว่า สหกรณ์คือการดำเนินการในวิธีการ
ที่ขึ้นอยู่กับประชาชนผู้ให้บริการสหกรณ์ และผลประโยชน์ได้ถูกจัดสรรในสัดส่วนที่เขาได้
กระทำต่อสหกรณ์ Dr. Hanns Sebhard นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมัน ให้ความหมาย
ว่า สหกรณ์เป็นที่รวมคนตั้งขึ้นโดยหลักเสมอภาค ไม่จำกัดจำนวนสมาชิก และเพื่อวัตถุประสงค์

ที่จะดำเนินตามหลักเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมฐานะทางการเงิน และดำเนินอาชีพของ
 สมาชิกด้วยวิธีช่วยตนเองตามลำพังหรือช่วยตนเอง ด้วยความช่วยเหลือจากรัฐบาล โดยมี
 ขอบแวงลกำไรจากการทำประโยชน์ร่วมกันจะตกแก่ส่วนร่วมของที่ทำกิจกรรมกับสหกรณ์
 มีชื่อแบ่งตามส่วนแห่งเงินทุน George Jacob Holyoake ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์
 สหกรณ์ชาวอังกฤษ ให้ความหมายว่า สหกรณ์คือวิธีการของบุคคลรวมธุรกิจ ด้วยความสมัครใจ
 ใช้กำลังทำงานเพื่อประโยชน์โภคทรัพย์ Charles Gide ให้ความหมายว่า สหกรณ์คือ
 สมาคมที่มุ่งจัดเสียซึ่งกำไร พระประกาศสหกรณ์ให้ความหมายว่า สหกรณ์เป็นวิธีการ
 เศรษฐกิจแบบหนึ่งซึ่งบุคคลมอสมแอในงาน เศรษฐกิจ รวมแรง รวมมือร่วมกัน และรวมทุนกัน
 จัดตั้งขึ้นโดยความสมัครใจตามหลักการช่วยตนเอง การช่วยซึ่งกันและกันและการประหยัด
 เพื่อให้เกิถความเจริญในทาง เศรษฐกิจและสังคม กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ นายทะเบียน
 สหกรณ์คนแรกได้ให้ความหมายว่า สหกรณ์เป็นวิธีการจัดรูปหนึ่งซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกัน
 โดยความสมัครใจของตนเองในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อบำรุง
 ตัวเองให้เกิดความเจริญในทรัพย์¹

จากคำจำกัดความที่ได้เสนอมานี้สรุปได้ว่า การจัดการสหกรณ์ย่อมต้องมีวัตถุประสงค์
 ประสงค์เฉพาะ ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของสหกรณ์แต่ละชนิด นอกจากนี้วัตถุประสงค์โดย
 ยึดถือการแบ่งปันผลกำไรกันในระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ซึ่งเป็นารจัดคณกลางนั้นเอง

ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์

สหกรณ์ มีประวัติความเป็นมาอันร้อยปีในประวัติศาสตร์ ทิพย์ ทิพย์ชัยเมธา
 ได้เขียนในตำราหลักการสหกรณ์และกฎหมาย สหกรณ์สรุปความได้ว่าสหกรณ์มีกำเนิดมาจาก
 อังกฤษ โดย Robert Owen เป็นเจ้าของโรงงานทอผ้า เห็นว่ากรรมกรยากจนและมี

¹ วิชา เกษวัต, เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการสหกรณ์ (พระนคร: สำนักพิมพ์
 ประเสริฐศิริ, 2519), หน้า 1-5.

ความเป็นอยู่ไม่ดี จึงตั้งร้านขายของสำหรับคนงานขึ้น โดยขายสินค้าราคาถูกไม่เอากำไร
 มาก เมื่อประสบผลสำเร็จจากโรงงานก็ไปตั้งเมืองนิคมในรูปของสหกรณ์ขึ้นที่อเมริกา
 โดยรวมคน 1,200 คน ที่ดิน 3,000 ไร่ มีการดำเนินกิจการทุกอย่างด้วยตนเองไม่ให้
 คนอื่นมายุ่งเกี่ยวกับโดยเด็กไซมบัตร์และบัญญัติศัพท์ว่า Operation แปลว่าสหกรณ์
 ในปี 1842 - 1843 กรรมกรทอผ้าขนสัตว์ในภูมิภาค Midland มณฑล Lancashire
 ในเมือง Rochdale จำนวน 28 คนได้ช่วยกันระดมสมทบทุนเรือนหุ้นสหกรณ์เป็นก้อนแรก
 ในประวัติศาสตร์สหกรณ์จำนวน 28 ปอนด์ โดยแต่ละคนถือ 1 หุ้น มีค่า 1 ปอนด์ ดำเนิน
 ธุรกิจสหกรณ์ทอผ้า โดยเปิดร้านสหกรณ์เมื่อ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1844 ใช้ชื่อว่า
 "The Rochdale Society of Equitable Pioneers" ต่อมาอีก 6 ปีมีสมาชิกถึง
 600 คน ขายสินค้าได้ถึง 13,000 ปอนด์ สาเหตุที่รื้อขเคลดทอผ้าเพราะถือหลักดังนี้
 เปิดรับสมาชิกทั่วไป ให้สมาชิกได้มีทางควบคุมทางสหกรณ์ของตนตามหลักประชาธิปไตย
 เป็นกลางทางการเมืองและศาสนา ขายเงินสดในราคาตลาด และขายของมีคุณภาพสูง
 ไมคดโกงและเอาเปรียบผู้อื่น จำกัดดอกเบี้ยให้หุ้นเรือนหุ้น แบ่งเงินปันผลตามส่วนแห่ง
 การซื้อและส่งเสริมการศึกษา การสหกรณ์โคเจมิญิกาวทอผ้าในหลายประเทศทั่วโลก หลัก
 สหกรณ์เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ชั่วร้ายนี้ ประเทศไทยก็มีการจัดสหกรณ์
 มากกว่า 50 ปีแล้วเช่นกัน

ประวัติการสหกรณ์ในประเทศไทย การสหกรณ์ในประเทศไทย เริ่มมีในสมัย
 รัชกาลที่ 6 เพราะมีปัญหาชาวนาจะทิ้งที่ดินหนีหนี้ จึงได้ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการ
 สหกรณ์ขึ้น โดยมีชื่อว่า "พระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. 2457" หลังจากนั้นได้เลือก
 สถานที่เพื่อทดลองตั้งสหกรณ์เป็นตัวอย่าง เลือกโคกที่พิษณุโลกเพราะเป็นทำเลความเป็นอยู่
 ของราษฎรต่ำและอึดคักคสน ชื่อว่า "สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินไช" เปิดดำเนินการ
 เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2459 ดำเนินการโดยกู้เงินจากธนาคารเบงคัลสยามกับมาจล มาให้
 ชาวนากู้ ใน พ.ศ. 2471 ได้มีพระราชบัญญัติสหกรณ์ขึ้นโดยเฉพาะ คือ "พระราชบัญญัติ
 สหกรณ์ พ.ศ. 2471" เพื่อคุ้มครองธุรกิจสหกรณ์ ใน พ.ศ. 2476 รัฐบาลต้องตั้งงบประมาณ
 ประจำปีเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานสหกรณ์ จากการที่รัฐบาลต้องเขามาจับมือขอในการ
 ช่วยเหลือค่านเงินทุนของสหกรณ์ดังกล่าว ในวันที่ 1 มกราคม 2490 รัฐบาลจึงได้เปิด

ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ขึ้น ในปี พ.ศ. 2509 รัฐบาลได้ออกกฎหมายขึ้นมา เรียกว่า "พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์" เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงิน แก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร ในปี 2511 ได้มีการตราพระราชบัญญัติ สหกรณ์ พ.ศ. 2511 ขึ้นใหม่แทนฉบับเดิม เน้นสนับสนุนสหกรณ์เศรษฐกิจและยังเปิดโอกาส ให้มีการควบคุมสหกรณ์เล็ก ๆ เข้าด้วยกันเป็นสหกรณ์เกษตรอเนกประสงค์ การจัดสหกรณ์ ในประเทศไทยมีการจัดกันหลายประเภท แต่การจัดสหกรณ์ไม่ว่าจะจัดอย่างไรหรือประเภท ใดก็ตามย่อมจะต้องมีหลักสำคัญร่วมกันในการดำเนินการซึ่งก็คือหลักการสหกรณ์นั่นเอง

หลักการและประเภทของสหกรณ์

เรื่องหลักการของสหกรณ์ ประดิษฐ์ มัทธินิมา ได้ให้ความเห็น สรุปได้ว่า การสหกรณ์กับการร่วมมือ (Cooperation) แบบลงแขกเกี่ยวข้าว คำน่า ไม่เหมือนกัน การลงแขกเป็นการช่วยเหลือกันตามธรรมชาติ เป็นบางครั้งบางคราวเสร็จแล้วก็แล้วกันไป ไม่ใคร่จะต่อสู้หรือแข่งขันกับบุคคลหรือองค์การใด จึงทำให้กายแต่การสหกรณ์เป็นองค์การ ธุรกิจที่ตั้งขึ้นมาอย่าง เป็นทางการที่มีวัตถุประสงค์จะดำเนินธุรกิจร่วมกับสมาชิกเป็นการถาวร และต่อสู้แข่งขันกับธุรกิจหรือบุคคลภายนอกอื่น ๆ เพื่อนำมาซึ่งประโยชน์และความยุติธรรม สำหรับสมาชิก¹ ดังหลักสหกรณ์สากลที่เกิดจากการประชุมองค์การสัมพันธ์ภาพสหกรณ์ ครั้งที่ 23 กรุงเวียนนาประเทศออสเตรีย ที่ประชุมได้นำเอาหลักสหกรณ์ที่ใช้กันอยู่มา พิจารณาและตกลงให้กำหนดหลักสหกรณ์ทั่วไปขึ้นมาใหม่ซึ่งใช้ได้สำหรับสหกรณ์ทุกชนิด ดังนี้

1. การเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และเปิด โอกาสให้แก่คนทั้งปวงผู้อาจใช้ประโยชน์ในบริการสหกรณ์ได้ ทั้งนี้โดยปราศจากข้อจำกัดที่

¹ทิพย์ ทิพย์ชัยเมธา, ตำราหลักการสหกรณ์และกฎหมายสหกรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517), หน้า 6-10.

²ประดิษฐ์ มัทธินิมา, การวิเคราะห์ธุรกิจสหกรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แบบเรียนไทย, 2520), หน้า 5-9.

เสกสรรขึ้นหรือความลำเอียงใด ๆ ทางสังคม การเมือง เชื้อชาติหรือศาสนา

2. สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตย กิจกรรมของสหกรณ์ควรจะจัดการโดยบุคคลที่ได้รับเลือกตั้ง หรือแต่งตั้งตามบรรดาสมาชิกไปตกลงกันและที่เขามองว่ามีประโยชน์ต่อสมาชิกสหกรณ์มีสิทธิออกเสียง เทากัน

3. จำกัดอัตราเงินปันผลตามหุ้นเพียงไม่เกินอัตราก่อตั้ง

4. รายได้สุทธิ เกิดจากการดำเนินงานย่อมเป็นของสมาชิกสหกรณ์ และควรจัดสรรไปตามวิธีอาจหลีกเลี่ยงการที่สมาชิกหนึ่งจะได้ประโยชน์โดยทำให้สมาชิกอื่นเสียประโยชน์ ทั้งนี้อาจทำได้โดยมติของสมาชิกดังต่อไปนี้

ก. กักไว้เพื่อพัฒนาธุรกิจสหกรณ์

ข. กักไว้เพื่อบริการส่วนรวม

ค. แบ่งปันระหว่างสมาชิกตามหุ้นส่วนแห่งธุรกิจซึ่งสมาชิกได้กระทำกับสหกรณ์

5. สหกรณ์ทั้งปวงควรจัดให้มีการศึกษาสำหรับสมาชิก เจ้าหน้าที่สหกรณ์ รวมทั้งประชาชนทั่วไปในหลักวิธีการสหกรณ์ทั้งทาง เศรษฐกิจและประชาธิปไตย

6. เพื่อเป็นประโยชน์แก่บรรดาสมาชิกและชุมชนของสมาชิกอย่างดีที่สุดองค์การทั้งปวงควรร่วมมือกันอย่างจริงจังกับสหกรณ์อื่น¹

จากหลักสหกรณ์สากลเห็นว่า สหกรณ์มีความแตกต่างจากบริษัทมากในด้านวัตถุประสงค์สหกรณ์มุ่งรวมคนและบริการบริษัทมุ่งกำไร สหกรณ์ไม่จำกัดเงินทุนไม่มีค่าเพิ่มขึ้นหรือน้อยลง แต่หุ้นของบริษัทขึ้นลงได้เหมือนสินค้า การออกเสียงของสมาชิกสหกรณ์ไม่ว่าจะมีหุ้นมากหรือน้อยมีสิทธิในการออกเสียง เทากัน บริษัทจะออกเสียงตามจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้น

¹ กรมส่งเสริมสหกรณ์, คู่มือการสอนวิชาการสหกรณ์ในโรงเรียน,

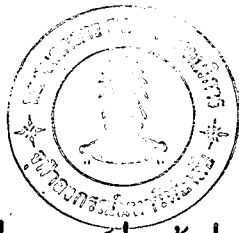
วิธีแบ่งกำไรถือตามธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ ส่วนบริษัทแบ่งตามหุ้นที่มีอยู่ คือสหกรณ์ไม่เฉพาะ
 มีแต่ตามหุ้นเท่านั้น แต่มีการเฉลี่ยกันตามธุรกิจสหกรณ์ที่ทำกับสหกรณ์ เช่น การกู้เงินจาก
 สหกรณ์ออมทรัพย์ การซื้อขายกับสหกรณ์ สหกรณ์แตกต่างจากรัฐวิสาหกิจคือรัฐวิสาหกิจทำ
 โดยรัฐบาล แต่สหกรณ์เกิดจากความร่วมมือของประชาชน สหกรณ์แตกต่างจากองค์การ
 กุศล องค์การกุศลบริการบุคคลอื่น ผู้รับบริการไม่ได้จัดตั้งขึ้นเอง ส่วนสหกรณ์จัดตั้งเพื่อ
 บริการสมาชิกด้วยกันเอง สหกรณ์ดำเนินไปตามหลักซึ่งต่างจากธุรกิจประเภทอื่นแล้ว
 สหกรณ์ยังแบ่งเป็นประเภทตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ได้ 6 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร ได้แก่ สหกรณ์ที่มีหน้าที่ในการจัดหา และให้บริการแก่
 สมาชิกในด้านการผลิตการเกษตร เช่น การจัดหาเงินทุน วัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ
 มาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูก การรวบรวมผลผลิตออกจำหน่าย การแปรรูปผลผลิตออก
 จำหน่ายให้โคราคาดีควย สหกรณ์เหล่านี้ได้แก่ สหกรณ์หาทุน สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์
 ขายผลผลิต และสหกรณ์บำรุงที่ดิน

2. สหกรณ์การประมง ได้แก่ สหกรณ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและประกอบ
 อาชีพด้านการประมง ซึ่งรวมถึง การจัดหาเงินทุนและอุปกรณ์เกี่ยวกับการประมงมาจำหน่าย
 ให้แก่สมาชิกและการจัดการด้านการตลาด เพื่อให้สามารถจำหน่ายปลา หรือผลผลิตให้ได้
 ราคาดีควย

3. สหกรณ์นิคม ได้แก่ สหกรณ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดหาหรือจัดสรรที่ดินให้แก่
 สมาชิกในการประกอบอาชีพ และรวมถึงการจัดหาและอำนวยความสะดวกในการประกอบ
 อาชีพให้แก่สมาชิก เช่น การจัดหาทุน อุปกรณ์การผลิต และเครื่องมือการผลิตมาจำหน่าย
 ตลอดจนการจัดหาน้ำและการจัดการด้านการตลาดให้อีกด้วย สหกรณ์เหล่านี้ได้แก่ สหกรณ์
 นิคมกสิกรรมทั้งประเภทจำกัดและไม่จำกัด สหกรณ์การเช่าที่ดินและการเช่าซื้อที่ดิน

4. สหกรณ์ร้านค้า หรือสหกรณ์ผู้บริโภค มีหน้าที่จัดหาสินค้า หรือเครื่องอุปโภค
 บริโภค มาจำหน่ายให้แก่สมาชิก ส่วนมากหรือเกือบทั้งหมดเป็นสหกรณ์ที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือ
 ย่านชุมชน

5. สหกรณ์บริการ ได้แก่ สหกรณ์ที่มุ่งหน้าในการจัดหาและให้บริการแก่สมาชิกในคานต่าง ๆ นอกเหนือไปจากสหกรณ์รูปอื่น ๆ เช่น สหกรณ์การไฟฟ้า สหกรณ์เคหสถาน สหกรณ์บริการชาวผลิตภัณฑ์ และสหกรณ์บริการเคมรณเท็กซ์

6. สหกรณ์ออมทรัพย์ ได้แก่ สหกรณ์ที่มุ่งหน้าเกี่ยวกับกรรับฝากเงินและจัดหาเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืมไปใช้จ่ายในเวลาจำเป็น ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นสหกรณ์ที่จัดอยู่ในหมู่ที่มีรายได้อันประจำ โดยเฉพาะในวงราชการ ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการ และสหกรณ์ออมทรัพย์อื่น ๆ¹

การแบ่งสหกรณ์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ แบ่งตามกฎหมายคือพระราชบัญญัติสหกรณ์ การจัดสหกรณ์ในประเทศต่าง ๆ บางประเทศก็มีกฎหมายคุ้มครอง บางประเทศก็ไม่มีกฎหมายคุ้มครอง การจัดสหกรณ์ ในประเทศไทยมีกฎหมายคุ้มครอง สหกรณ์มาก่อนจัดตั้ง สหกรณ์ตามที่ได้อธิบายแล้วข้างต้นจากประวัติสหกรณ์ในปัจจุบันมีกฎหมายสหกรณ์คือ พระราชบัญญัติสหกรณ์ 2511

กฎหมายและระเบียบว่าด้วยการจัดสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 บัญญัติไว้พอสรุปได้ว่า การจัดสหกรณ์จะต้องประกอบด้วยบุคคลไม่น้อยกว่า 10 คน จะจดทะเบียนเป็นสหกรณ์จำกัดและไม่จำกัดก็ได้ต้องมีกิจกรรมรวมตามประเภทของสหกรณ์ ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นบุคคลธรรมดา บรรลุนิติภาวะ มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในข้อบังคับ ประกอบอาชีพตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และสมัครใจเป็นสมาชิกของสหกรณ์ สหกรณ์ที่จดทะเบียนสหกรณ์ต้องระบุนิติความเป็นสหกรณ์จำกัด หรือสหกรณ์ไม่จำกัด สหกรณ์จำกัด คือสหกรณ์ที่สมาชิกรับผิดชอบไม่เกิดค่าหุ้น ส่วนสหกรณ์ไม่จำกัด คือสหกรณ์ซึ่งสมาชิกทุกคนมีควารับผิดชอบ

¹กรมส่งเสริมสหกรณ์, คู่มือการสหกรณ์ในโรงเรียน, หน้า 68.

ชวยร่วมกันเพื่อสนับสนุนซึ่งปวงโดยไม่จำกัด¹ แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองมากตลอด
แต่กิจการสหกรณ์หาได้ก้าวหน้าเท่าที่ควรไม่ ประชาชนไม่เข้าใจหลักการของสหกรณ์ คิดว่า
สหกรณ์เป็นแหล่งเงินกู้ เขาเป็นสมาชิกเพื่อหวังสิ่งพ้นจากสหกรณ์เท่านั้น ไม่มีสำนึกและ
คุณสมบัติสมาชิกที่ดีเลย ทั้งนี้เนื่องจากการให้การศึกษาแก่สมาชิกสหกรณ์ ยังไม่ดีพอตนเอง
การให้การศึกษาในคานสหกรณ์แก่สมาชิกนั้นอาจทำได้หลายวิธีดังนี้

การให้การศึกษาทางคานสหกรณ์

การจัดการศึกษาอบรมให้แกสมาชิกสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และสันนิบาต
สหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 2 ประการคือ
ประการแรก มุ่งสร้างความเข้าใจดีในระบบสหกรณ์แก่สมาชิก ประการที่สอง มุ่งให้มีความ
ผูกพันทางใจต่อสมาชิกด้วยกันเอง และต่อสหกรณ์² จากวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อนี้มีแผนอวิธี
การให้การศึกษาแก่สมาชิกสหกรณ์ เช่น วรรณัย เขาวป่าณี เสนอว่า สหกรณ์จะสำเร็จได้
เพราะมีสมาชิกที่มีคุณสมบัติที่ดีของสหกรณ์ เพราะคุณลักษณะที่สำคัญจะเป็นปัจจัยส่งผลให้เกิด
ความสำเร็จในการดำเนินงานสหกรณ์อีกหลายคานที่ควรจะหาทางฝึกอบรมให้เกิดขึ้นแก่
สมาชิก ในวิธีการอบรมมีการใช้วิธีการหลายวิธี เป็นคานว่า การใช้หน่วยเคลื่อนที่ ใช้สื่อ
มวลชน เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร และมีการฝึกอบรมสมาชิกเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่บ้าน
อย่างไรก็ตามมีวิธีฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ที่นิยมกันแพร่หลายในประเทศสแกนดิเนเวียเพราะ
ได้ผลดีมาก คือแบบกลุ่มสัมพันธ์ วิธีนี้ยึดหลักประชาธิปไตยโดยมีการปรึกษาหารือและร่วมมือ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหาที่มีลักษณะทำนอง เกี่ยวกับการศึกษาเป็นกลุ่มเล็กใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ประมุข วิทยานนท์, การสหกรณ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สันนิบาตสหกรณ์,
2519), หน้า 87.

² สุรินทร์ ชลประเสริฐ, สหกรณ์การเกษตรยุคใหม่ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย, 2520), หน้า 46.

กระบวนการศึกษาผู้ใหญ่¹ การให้การศึกษาทางสหกรณ์มิใช่กระทำกันเพียงในหมู่สมาชิกสหกรณ์เท่านั้น แม้อยู่นอกสหกรณ์แต่มีส่วนสนับสนุนสหกรณ์แล้ว จำเป็นต้องได้รับการศึกษาทางสหกรณ์ด้วย ซึ่งการให้การศึกษาทางสหกรณ์แยกบุคคลประเภทต่าง ๆ นั้น พอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

ประเภทของผู้ศึกษา	วิธีให้การศึกษา
1. สมาชิกทั่วไป	การประชุมสมาชิกแบบต่าง ๆ สื่อมวลชน เอกสารเผยแพร่ วิธีกลุ่มศึกษา
2. สมาชิกชั้นนำและกรรมการสหกรณ์	วิธีกลุ่มศึกษา วิธีสัมมนา การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม
3. พนักงานเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์	การฝึกอบรมแบบต่าง ๆ การบรรยาย วิธีอภิปรายกลุ่ม การฝึกหัดทำงาน การเดินทางไม่ดูงาน การศึกษาเฉพาะกรณี

¹ วรชัย เชาวปณัฏ, "ยุทธวิธีในการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์การเกษตร," (วิทยานิพนธ์การศึกษาปริญญาคุณวุฒิปรัชญา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522), บทคัดย่อ.

ประเภทของผู้ศึกษา	วิธีให้การศึกษ
4. ข้าราชการสหกรณ์	การฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาดูงาน การศึกษาทางไปรษณีย์
5. เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และกลุ่มสตรี	เอกสารเผยแพร่ ภาพยนตร์ จัดสอนวิชาสหกรณ์ จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น การบรรยาย สื่อมวลชน เอกสารเผยแพร่ ¹

จากวิธีการให้การศึกษเป็นการสร้างปัจจัยสำคัญที่ออกผลของสมาชิกสมถังที่
 เยือน สมานนท์ กล่าวว่ สมาชิกจะต้องมีองค์การแห่งสหกรณ์² การจัดการอบรม
 ให้แก่สมาชิกเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าว เพศ ไสยานนท์ ได้ให้ความเห็นว่า ควรจะให้
 การศึกษาแบบเข้มข้น มีโซเพียงพอได้ข้อความการฝึกอบรมมาแล้วเท่านั้น เพราะจะไม่เกิด
 ประโยชน์ใด ๆ แม้วาคณะสมมติของสมาชิกจะสร้างเสริมได้ด้วยการให้การศึกษาก็จริง แต่

¹ กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา, แผนดำเนินการเพื่อปลูกฝังและเผยแพร่
การสหกรณ์ในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา, หน้า 30-32.

² เยือน สมานนท์, "การรวมกลุ่มตามหลักการพัฒนาชุมชนเพื่อการสหกรณ์,
สาส์นสันนิบาตสหกรณ์ 7 (มีนาคม 2519) : 9-12.

ต้องเลือกให้เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติของสหกรณ์นั้น ๆ ด้วย¹ การให้การศึกษากับเยาวชนสหกรณ์ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่วางรากฐานสหกรณ์ลงในสมาชิกสหกรณ์สามารถทำได้ โดยการจัด การเรียนการสอนในห้องและมีการฝึกปฏิบัติโดยการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นมาเพื่อเป็นกิจกรรมสำหรับฝึกฝนให้เกิดทักษะในด้านการรวมกลุ่มและวิธีการสหกรณ์ที่แท้จริงซึ่งเรียกว่า การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา เป็นการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในเรื่องของการสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือรู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ครูและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิธีการสหกรณ์ที่ถูกต้อง โดยจัดตั้งยุวสหกรณ์ขึ้นในโรงเรียนเป็นแบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำประสบการณ์ไปใช้ในชุมชนได้ การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนทำได้ตามเดี่ยวหรือหลายคาบอาจจะเป็นเรื่องตำราเรียน, เครื่องเขียน, อุปกรณ์ในสถานศึกษา, เมล็ดพืช, ปุ๋ย, หรือช่วยในการเลี้ยงสัตว์เลี้ยง ในด้านการตลาด การสะสมทรัพย์ นอกจากนี้สหกรณ์ยังช่วยในด้านการกุศลอีกด้วย² เกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้มีระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา พ.ศ. 2521 ไว้ด้วย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมสหกรณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมตามประเภทต่าง ๆ ของการสหกรณ์ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์เคอิม สหกรณ์บริการ และสหกรณ์ออมทรัพย์

¹ เพท ไสยานนท์, "นโยบายการศึกษาอบรมทางสหกรณ์," สหกรณ์ 35 (มกราคม - กุมภาพันธ์, 2525) : 5-11.

² กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา, แผนดำเนินการเพื่อปลูกฝังและเผยแพร่การสหกรณ์ในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา, หน้า 28-33.

2. ให้สถานศึกษาต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมสหกรณ์ขึ้นในสถานศึกษา โดยให้มีครู อาจารย์ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในสถานศึกษา เป็นสมาชิก

3. ในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา ให้มุ่งถึงผลประโยชน์ทางการศึกษา เป็นประการสำคัญ

4. เงินที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ดังกล่าวนี้เรียกว่า "เงินกิจกรรมสหกรณ์" ไม่ใช่เงินบำรุงการศึกษา และอยู่นอกการควบคุมของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเงินบำรุงการศึกษา พ.ศ. 2520

5. ให้เจ้าหน้าที่ตามวิธีการของ สหกรณ์แต่ละประเภทโดยอยู่ในความควบคุมของสถานศึกษา

6. สถานศึกษาใดเลิกจัดกิจกรรมสหกรณ์เมื่อใด ให้รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัด หรืออธิบดีเจ้าสังกัดตามความในข้อ 7 ทราบ แล้วแต่กรณี

7. สถานศึกษาใดเริ่มกิจกรรมสหกรณ์เมื่อใด สำหรับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค ให้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ สำหรับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางหรือขึ้นตรงกับส่วนกลาง ให้รายงานให้อธิบดีเจ้าสังกัดทราบ

8. ให้สถานศึกษารายงานผลการดำเนินงาน สถานะการเงินและงบดุล ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรืออธิบดีเจ้าสังกัดทราบทุกปี หลังการประชุมใหญ่ประจำปี^๑

¹ กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา, ระเบียบและข้อบังคับการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา (กรุงเทพมหานคร: เอร่าวิมการพิมพ์, 2521), 1-2.

ในสถานศึกษาแต่ละระดับจะมีกฎข้อบังคับและระเบียบสำหรับการดำเนินการของสหกรณ์ ซึ่งอย่างไรก็ตามขอมุ่งเน้นอยู่กับลักษณะการจ้างของแต่ละสถาบันการศึกษา ในที่นี้จะขอเสนอระเบียบการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นตัวอย่าง

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1. วิธีดำเนินงาน

- 1.1 เชิญวิทยากรจากโรงเรียนที่ใกล้จัดทำแล้วและได้ผลดีมาให้ความรู้แก่ครูและนักเรียน
- 1.2 แต่งตั้งกรรมการร่างข้อบังคับ โดยยึดหลักจากแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาของกรมสามัญศึกษา
- 1.3 ประชุมครูพิจารณาาร่างกฎข้อบังคับ เพื่อใช้เป็นกฎข้อบังคับในการปฏิบัติ
- 1.4 ทำเรื่องขออนุญาตจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาต่อกรมเจ้าสังกัด
- 1.5 จัดเตรียมสถานที่ที่จะใช้ในการจัดตั้งร้านค้า
- 1.6 แต่งตั้งกรรมการชุดริเริ่ม 1 ชุด โดยมีประธานกรรมการ 1 คน เลขานุการ 1 คน และกรรมการอื่น ๆ รวมแล้วไม่น้อยกว่า 5 คน ดำเนินการไปชั่วคราวจนกว่าจะมีการประชุมสมาชิกเพื่อเลือกตั้งกรรมการดำเนินการ
- 1.7 ประชาสัมพันธ์และประกาศรับสมัครสมาชิก
- 1.8 ประชุมสมาชิกเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน (ไม่น้อยกว่า 5 คน และไม่เกิน 25 คน) มีประธานกรรมการ รองประธาน ผู้จัดการ เลขานุการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายตรวจบัญชี เภรบัญชี จำนวนตำแหน่งละ 1 คน ฝ่ายขาย ฝ่ายจัดซื้อ และฝ่ายวัสดุจำนวนแล้วแต่จะเหมาะสม
- 1.9 พุนดำเนินการไถ่มาจาก เงินยืม ค่าธรรมเนียมแรกเข้า และเงิน

บริจาค

1.10 สํารวจความต้องการพื้นฐานของสมาชิกเพื่อจัดหาและบริการสมาชิก
ใ้ตามต้องการ

1.11 จัดซื้อสิ่งของมาจำหน่าย กรรมการฝ่ายจัดซื้อสำรวจความต้องการ
ของสมาชิกแล้วไปจัดสินค้ามาไว้จำหน่าย โดยมีกรรมการไปจัดซื้อไม่น้อยกว่า 2 คน โดย
ขอเบิกจากกรรมการฝ่ายการเงิน เมื่อกรรมการฝ่ายจัดซื้อได้ซื้อสินค้ามาแล้ว ก็นำมามอบ
ใ้กรรมการฝ่ายตรวจสอบของทำกรตรวจสอบของ เมื่อกรรมการตรวจสอบของได้ตรวจสอบ
สิ่งของเรียบร้อยแล้ว ก็มอบใ้กรรมการฝ่ายทะเบียนจัดการลงทะเบียนสินค้า และเก็บ
เข้าสต็อกไว้เพื่อเตรียมใ้ฝ่ายขายเบิูกเอาไปขายต่อไป การจำหน่ายสินค้ากรรมการ
ไปเบิูกสินค้าจากฝ่ายทะเบียนและสต็อกสินค้ามาจำหน่ายโดยจัดทำบัญชีการจำหน่าย เป็น
วัน ๆ ไป เมื่อครบ 1 สัปดาห์ กรรมการฝ่ายจำหน่ายก็จะจัดทำงบรายการจำหน่าย
เช็คสินค้าที่เหลือจากกรจำหน่าย แลวนำเงินส่งฝ่ายการเงินเพื่อลงบัญชีรับเงิน

1.12 การตรวจบัญชี กรรมการฝ่ายตรวจบัญชีจะทำการตรวจบัญชีทุกชนิด
ทุก 3 เดือน เมื่อครบ 1 ปี กรรมการฝ่ายตรวจบัญชีเพื่อตัดปีและตรวจสอบงบดุล

1.13 การจัดทำหลักฐานทาง ๆ ผู้จัดการจะต้องควบคุมและจัดทำหลักฐาน
ทาง ๆ ได้แก่ ทะเบียนสมาชิก บัตรสมาชิก ทะเบียนสินค้า บัญชีรายการจำหน่ายสินค้า
บัญชีการเงิน (เงินสดรายวัน, เงินทุนสำรอง, เงินสาธารณประโยชน์) ทะเบียนทำธุรกิจ
ของสมาชิก

1.14 เมื่อครบ 1 ปี (สิ้นเดือนมีนาคม) ผู้จัดการจะต้องทำงบดุลย์ เพื่อ
รายงานใ้ที่ประชุมใหญ่

1.15 การประเมินผล เมื่อครบ 1 ปี คณะกรรมการจัดใ้ให้มีการประชุม
ใหญ่สามัญประจำปี เพื่อแจ้งผลการปฏิบัติงานใ้สมาชิกทราบในรูปของงบดุลย์ สถานศึกษา
รายงานผลการจัดกิจกรรมสหกรณ์ต่อกรมเจ้าสังกัด ตามแบบรายงานภายใน 30 วัน หลัง
จากใ้ประชุมสามัญประจำปีแล้ว¹

¹กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
การจัดกิจกรรมสหกรณ์ใ้โรงเรียนประถมศึกษา. " ข่าวประถมศึกษา, (มกราคม 2526) ,: 3

แนวทางการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวหนึ่งในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ยังมีแนวทางการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติอีกหลายแนว การจัดในที่นี้ผู้วิจัยขอเสนอการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี เป็นตัวอย่างของการจัดกิจกรรมสหกรณ์

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี

แนวทางการจัด

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ทำความเข้าใจ เกี่ยวกับนโยบายและหลักการสหกรณ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องของทุกฝ่าย
- 1.2 เตรียมบุคลากรที่จะดำเนินการ
- 1.3 เตรียมอาคารสถานที่และอุปกรณ์
- 1.4 ทุนดำเนินการอาจได้มาโดย การออกหุ้น เงินยืม ค่าธรรมเนียมแรกเข้า เงินบริจาค ทุนอุดหนุน
- 1.5 สำรวจความต้องการขั้นพื้นฐานของสมาชิก

2. ขั้นดำเนินการ

- 2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ เรียกว่า คณะกรรมการริเริ่ม
- 2.2 คณะกรรมการชุดริเริ่มจะต้องร่าง ข้อมบังคับของกิจกรรมสหกรณ์
- 2.3 สำระสำคัญที่ควรกำหนดไว้ในข้อมบังคับ ชื่อและสถานที่ตั้ง วัตถุประสงค์ สมาชิกภาพ ทุนดำเนินการ หนี้สินและการรับผิดชอบเรื่องหนี้ คณะกรรมการ การตรวจสอบกิจการ การประชุมใหญ่ การจัดสรรกำไรประจำปี บัญชีผลกสมมติก เฉลี่ยคืนแก่สมาชิกเป็นทุนสำรอง การจำหน่ายทรัพย์สินเพื่อยกเลิกต้องระบุว่าเมื่อเลิกกิจการแล้วจะจำหน่ายทรัพย์สินอย่างไร ข้อมบังคับต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่สมาชิก
- 2.4 ขั้นประเมินผล คณะกรรมการดำเนินการรายงานผลการปฏิบัติงานแก่สมาชิก จัดทำกิจกรรมสหกรณ์แก่ส่วนการศึกษาเพื่อรายงานภายใน 30 วัน หลังจากได้ประชุมใหญ่สมาชิกประจำปีแล้ว

3. การจัดทำหลักฐานต่าง ๆ ทะเบียนสมาชิก บัตรสมาชิกผู้ถือหุ้น บัตรทะเบียนสินค้า บัญชีการขายรายวัน ทะเบียนการทำธุรกิจของสมาชิก ใบตรวจสอบสิ่งของรายวันและราย สัปดาห์¹

จากการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 2 แบบ คือของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี เป็นการฝึกการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์โรงเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้จากการปฏิบัติไปใช้ในชีวิตจริง รวมทั้งเป็นการปูพื้นฐานประชาธิปไตยในโรงเรียนไปด้วย ส่วนการสอบในห้องตามหลักสูตรไม่ได้อ้างถึง ในเรื่องของการจัดการศึกษาทางสหกรณ์ผู้ทำวิจัยและกล่าวว่าไว้หลายท่านดังนี้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมสหกรณ์

จากผลงานวิจัยของ ดร. วรชัย เขาวาณี ซึ่งได้พยายามศึกษาหาทฤษฎีในการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโดยโคกศึกษา อนุผลจากการสุ่มตัวอย่างจากสมาชิกในเขตการศึกษา 5 ได้ค้นพบว่า สมาชิกของสหกรณ์ที่ศึกษาค้นคว้าจะมีคุณสมบัติเรียงลำดับความสำคัญมากน้อยลงไปดังนี้

1. ความขยัน
2. ความสามารถทางเลขคณิตพื้นฐาน
3. ความผูกพันในระบบเครือญาติและพวกพ้อง
4. ความปรารถนาในการเพิ่มผลผลิต
5. ความรู้ความเข้าใจกิจการสหกรณ์การเกษตร
6. การยอมรับนวัตกรรม

¹ส่วนการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี, เอกสารทางวิชาการ : ภาคฝน 2523 (เพชรบุรี: ส่วนการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี, 2523), หน้า 25. (เอกสารอัครสำเนา)

7. ทักษะที่ติดต่อการสนทนา
8. ลักษณะ เอกัตบุคลิก
9. ความเข้าใจในบุคคลอื่น
10. ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีในการผลิต
11. ความสำนึกในเวลา
12. ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้
13. ความมีศรัทธาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
14. ความรับผิดชอบ¹

จากผลวิจัยของ ธนกุล คลังบุญครอง เรื่อง "สหกรณ์หาทุนจังหวัดกาญจนินธุ์" ชวง เมืองแก้ว เรื่อง "ผลการดำเนินงานสหกรณ์หาทุนในจังหวัดชลบุรี" และ สุขจัน เตชะเทศ เรื่อง "การวิเคราะห์ผลดำเนินงานและปัญหาของสหกรณ์นิคมศิกรรรมเกษตรศิลป์ ม.ส.ช. แม่โจ้ เชียงใหม่" ได้มีความเห็นตรงกันว่า อุปสรรคของการสหกรณ์คือการไม่เข้าใจในหลักการสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชวง เมืองแก้วนั้น ได้เน้นการแก้ไขปัญหของกิจการสหกรณ์ด้วยการให้การศึกษาโดยกล่าวว่า "การแก้ไขปัญหการจัดสหกรณ์หาทุนในจังหวัดชลบุรี จะแก้ไขได้โดยการส่งเสริมการศึกษาให้แก่เกษตรกรชั้นเล็กเล็ก อบรมให้เข้าใจหลัก และวิธีสหกรณ์ต่อไป จะได้เป็นสมาชิกที่ดีมีความรู้และความสามารถในการดำเนินงาน²

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ วรชัย เย้าปาลี, "ยุทธวิธีในการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์การเกษตร," หน้า 53-54.

² ชวงเมืองแก้ว, "ผลการดำเนินงานสหกรณ์หาทุนในจังหวัดชลบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2506), บทคัดย่อ.

สถานศึกษา ในระดับโรงเรียนก็มีการจัดตั้งเช่นกัน ตัวอย่างโรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีักศึกษาและนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาวิจัยและให้การสนับสนุนว่า การให้การศึกษาก่อสมาชิกเป็นการพัฒนาและแก้ปัญหาสหกรณ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเรื่องการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ว่ามีการดำเนินการแบบสหกรณ์หรือป็นสหกรณ์และมีประโยชน์อย่างไรในบทความต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย